

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 1223 (26.01.2017).1223 *Journal of Education, Health and Sport* eISSN 2391-8306 7
© The Author (s) 2017;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland
Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.
The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.
Received: 16.04.2017. Revised: 18.05.2017. Accepted: 19.05.2017.

Recreational function of Middle Pomeranian forests Funkcja rekreacyjna lasów Pomorza Środkowego

Krzysztof Parzych

Instytut Geografii i Studiów Regionalnych
Akademia Pomorska w Słupsku

Key words: silvatourism, recreation, tourist development, State Forests

Słowa kluczowe: sylwaturystyka, rekreacja, zagospodarowanie turystyczne, Lasy Państwowe

Abstract

The subject of the study was the description of the recreational function of the State Forests in the Central Pomerania area. An analysis of the recreational potential of the State Forests in 11 poviats of Central Pomerania was conducted, with an indication of the main forms of tourism and recreation. The development of the area of Central Pomerania State Forests from the point of view of forms of tourism and recreation that could be implemented in their area was also analyzed. As the source material was used to query the resources of the website www.czaswlas.pl and individual field observations. Analysis of the obtained results indicates the important role of tourism and recreation infrastructure in the management of the Central Pomeranian State Forest's area. At the same time, there are large spatial disparities in the distribution of particular elements of tourist and recreational infrastructure. The areas of the State Forests of the poviats are the best ones: bytowski, drawski, słupski and szczecinecki, the least urban poviats of Słupsk and Koszalin, białogardzki, and sławieński.

Streszczenie

Przedmiotem opracowania była charakterystyka funkcji rekreacyjnej Lasów Państwowych na obszarze Pomorza Środkowego. Dokonano analizy potencjału rekreacyjnego Lasów Państwowych w 11 powiatach Pomorza Środkowego, ze wskazaniem głównych form turystyki i rekreacji. Analizie poddano również zagospodarowanie obszaru Lasów Państwowych Pomorza Środkowego z punktu widzenia form turystyki i rekreacji, które mogą być realizowane na ich obszarze. Jako materiał źródłowy posłużyły wyniki kwerendy zasobów witryny internetowej www.czaswlas.pl. Oraz indywidualne obserwacje terenowe. Analiza uzyskanych wyników wskazuje na istotną rolę infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej w zagospodarowaniu powierzchni Lasów Państwowych Pomorza Środkowego. Jednocześnie zauważalne są duże dysproporcje przestrzenne rozmieszczenia poszczególnych elementów infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej. Najlepiej są zagospodarowane obszary Lasów Państwowych powiatów: bytowskiego, drawskiego, słupskiego i szczecineckiego, najsłabiej powiatów miejskich Słupska i Koszalina, powiatów białogardzkiego i sławieńskiego.

Wprowadzenie

Obszary leśne spełniają istotną rolę z punktu widzenia turystyki i rekreacji (Krzymowska Kostrowicka 1997, Kikulski 2011, Pigan 2011). Szczególnie wysoką rolę odgrywają kompleksy leśne położone w krajobrazach pojeziernych oraz górskich gdzie komponując się ze zbiornikami wodnymi oraz górami podnoszą atrakcyjność wizualną krajobrazu (Gołos 2013, Myga-Piątek, Jankowski 2009). Bardzo ważne jest również znaczenie zwartych kompleksów leśnych dla mieszkańców aglomeracji miejsko przemysłowych, w otoczeniu, których się znajdują (Janeczko, Woźnicka 2009). Lasy posiadają duże wartości estetyczne, ale również w istotny sposób kształtują stosunki wodne, strukturą glebową, warunki retencyjne, a przede wszystkim warunki meteorologiczne i bioklimatyczne obszarów (Falencka, Jabłońska 2012, Krzymowska Kostrowicka 1997). Lasy łagodzą kontrasty termiczne, wpływają na podniesienie wilgotności względnej powietrza, a także w istotny sposób ograniczają siłę wiatru. Ponadto tereny leśne posiadają specyficzny skład powietrza wzbogacony olejkami eterycznymi, które mają bardzo istotne znaczenie dla zdrowia i samopoczucia.

Sylwaturystyka, czyli turystyka na obszarach leśnych oraz rekreacja w lasach stanowią często podejmowane zagadnienie w badaniach naukowych. W literaturze przedmiotu jest wiele opracowań dotyczących zagadnień turystyki i wypoczynku w lasach. Prace te mają różny zasięg od teoretyczno- metodologicznych i organizacyjno-prawnych [Cieszewska 2008; Danilewicz 2006] po szereg opracowań szczegółowych dotyczących różnych aspektów funkcjonowania turystyki i wypoczynku na obszarach leśnych. W tej grupie są liczne prace dotyczące przystosowania kompleksów leśnych dla turystyki i rekreacji (Kikulski i Pieńkos 2005, Pigan 2011, Koziół i Muszyński 2009, Mandziuk i Janeczko 2011, Janusz i Piszczek 2012), zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego lasów na obszarach chronionych (Kikulski 2006, Referowska- Chodak 2010), w strefach podmiejskich aglomeracji (Janeczko, Woźnicka 2009, Janusz, Piszczek 2012) oraz ich przydatności dla konkretnych form turystyki, np. myśliwskiej (Dzięciołowski 2003,2013).

Istotną rolę odgrywają również witryny internetowe, z których niektóre poświęcone są wprost tematyce zagospodarowania powierzchni leśnych z punktu widzenia turystyczno-rekreacyjnego. Najbardziej znaną jest w tej grupie witryna www.czaswlas.pl, która spełnia rolę swego rodzaju „leśnego przewodnika turystycznego”.

Literaturę opracowań teoretycznych oraz opierających się na szczegółowych badaniach empirycznych uzupełniają liczne cykliczne opracowania, dostarczające bogatego

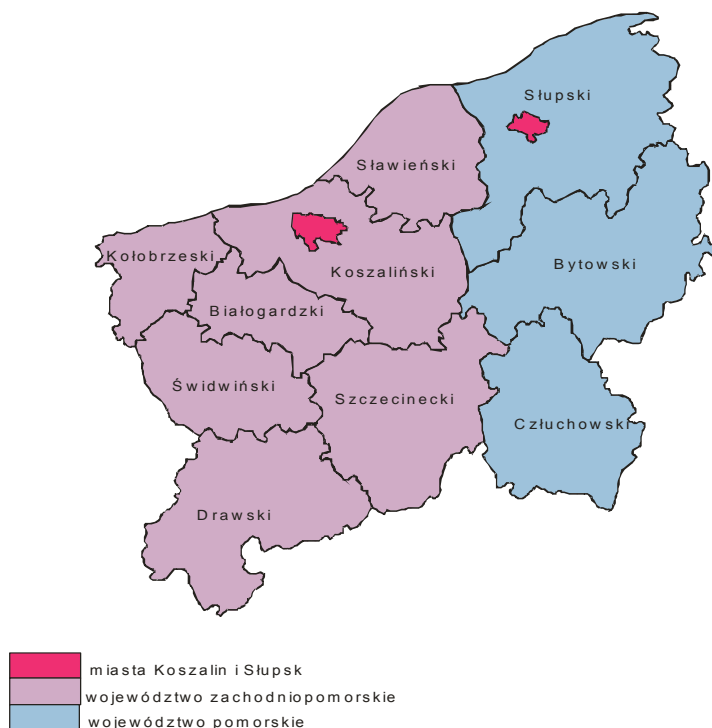
materiału statystycznego, dotyczącego szeroko pojmowanej gospodarki leśnej, w tym również zagadnień związanych z zagospodarowaniem turystyczno- rekreacyjnym lasu i jego bieżącym wykorzystaniem w turystyce i rekreacji (Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych 2015, Raport o stanie lasów w Polsce w 2014). W ostatnich latach coraz ważniejszą rolę jako źródło informacji o zagospodarowaniu turystyczno-rekreacyjnym lasów odrywa również internet (Kikulski 2009).

Obszary leśne mają bardzo wysoką wartość jak destynacja turystyczna dla turystów i rekreantów, jednocześnie są bardzo wrażliwe na wszelkie przejawy antropopresji w tym również tej, która wiąże się ze wzmożonym ruchem turystycznym oraz rekreacją. Z punktu widzenia aktywności turystycznej istotnym czynnikiem jest taka organizacja aktywności turystycznej i rekreacyjnej na obszarach leśnych która nie będzie doprowadzała do degradacji środowiska naturalnego.

Sylwaturystykę zalicza się do turystyki alternatywnej mającej związek z miejscową społecznością oraz zachowaniem środowiska przyrodniczego w stanie jak najbardziej naturalnym.

Cel opracowania

W niniejszym opracowaniu podjęto zagadnienie funkcji rekreacyjnej obszaru administrowanych przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe na Pomorzu Środkowym. Dokonano analizy zagospodarowania turystyczno- rekreacyjnego obszaru w oparciu o obserwacje terenowe oraz materiały uzyskane w siedzibie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinku. Ponadto dokonano analizy elementów zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Lasów Państwowych Pomorza Środkowego na podstawie analizy informacji zawartych w zasobach witryny www.czaswlas.pl.

Rys. 1. Zasięg terytorialny Pomorza Środkowego określony na potrzeby niniejszego opracowania

źródło: opracowanie własne

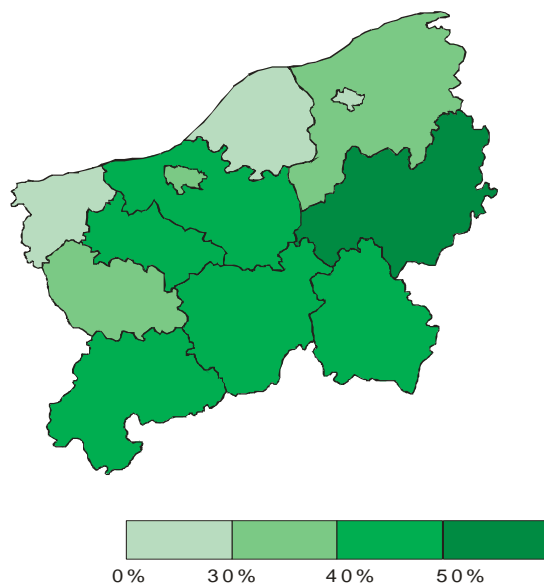
Analiza obszaru badań

Pomorze Środkowej tradycyjnie jest pojmowane jako obszar położony administracyjnie w obrębie terenów zajmowanych przez dawne województwa koszalińskie i słupskie. Na potrzeby niniejszego opracowania przyjmuje się definiować Pomorze Środkowe jako obszar położony w granicach 12 powiatów położonych aktualnie na pograniczu województw zachodniopomorskiego i pomorskiego. Są to powiaty Słupski, Bytowski, Czulchowski, Sławieński, Koszaliński, Szczecinecki, Kołobrzeski, Białogardzki, Świdwiński, Drawski oraz miasta na prawach powiatu Koszalin i Słupsk (ryc.1).

Główną jednostką zarządzającą kompleksami leśnymi na tym obszarze jest Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych z jednostką w Szczecinku. Pod jej administracją pozostają Nadleśnictwa: Ustka, Damnica, Leśny Dwór, Łupawa, Warcino, Trzebielino, Bytów, Dretyn, Osusznicza, Niedźwiady, Czarne Czulchowskie, Czulchów - leżące na terytorium województwa pomorskiego, oraz Sławno, Karnieszewice, Gościno, Świdwin, Białogard, Manowo, Polanów, Bobolice, Tychowo, Połczyn, Szczecinek, Czaplinek,

Złocieniec, Drawsko, Świerczyna, Borne Sulinowo oraz Czarnobór- w województwie zachodniopomorskim¹.

Lasy Pomorza Środkowego zajmują głównie tereny porolne (40%), czego wynikiem jest występowanie głównie gleb bielcowych i rdzawych, co wiąże się z istnieniem siedlisk borów mieszanych i świeżych. Siedliska lasów mieszanych i świeżych związane są z glebami brunatnymi i płowymi. Pod względem występowania, najliczniejszą grupą siedlisk są siedliska borowe (bór suchy i świeży), które zajmują aż 64% powierzchni całego Pomorza Środkowego. Najczęściej pojawiającym się gatunkiem drzew jest sosna, która zajmuje aż 73% powierzchni kompleksów leśnych na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinku². Rzadko występującym, lecz ważnym gatunkiem dla gospodarki leśnej, jest buk, którego udział wynosi niemal 8%. Występuje on głównie na żyzniejszych glebach lasów świeżych.

Rys. 2. Lesistość powiatów Pomorza Środkowego w roku 2015

źródło: stat.gov.pl oraz Województwo Pomorskie: Podregiony, powiaty i gminy 2016, Urząd Statystyczny w Gdańsku

Powierzchnia obszarów leśnych Pomorza Środkowego wynosi 28,5tys ha, co wynosi 0,31% powierzchni leśnych kraju. Kompleksy leśne zajmują największą powierzchnię w stosunku do ogólnej powierzchni lasów w powiecie bytowskim (52,3%) powierzchni powiatu. Powiaty o najniższym wskaźniku lesistości to sławieński, kołobrzeski i miasto Słupsk, które posiadają niecały poniżej 30% powierzchni w powierzchni ogółem (ryc.2).

¹ Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinku, red. Zagórski J, 2010, s.3-21

² Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinku, red. Zagórski J, s.15-30

Formy ruchu turystycznego i zagospodarowanie obszarów Lasów Państwowych Pomorza Środkowego

Sylwaturystyka jest pojęciem stosunkowo młodym w literaturze naukowej. Według Głowackiego (2010) wiąże się ona z podróżowaniem po terenach leśnych w celach krajoznawczych lub w formie aktywnego wypoczynku, lub jest związana z uprawianiem jednej z odmian turystyki kwalifikowanej na terenach leśnych (Głowacki 2010). Według Laurówa (2007) sylwaturystyka to odmiana turystyki wiejskiej rozwijającej się na terenie gospodarstwa leśnego (Laurów 2007). Potocznie sylwaturystyka, najczęściej pojmowana jest jako turystyka na obszarach leśnych. Początki sylwaturystyki w Polsce wiążą się z okresem XIX wieku chociaż pierwsze obiekty zagospodarowania turystycznego terenów leśnych odnoszą się do okresu międzywojennego (Graja Zwolińska 2010). Obszary leśne ze względu na swoją wrażliwość na wpływ antropopresji, w tym również turystycznej są obarczone pewnymi ograniczeniami dla ruchu turystycznego. Ograniczenia dotyczą z jednej strony samego ruchu turystycznego, z drugiej lokalizacji na obszarach leśnych urządzeń infrastruktury towarzyszącej turystyce i rekreacji. Z uwagi na wrażliwość ekosystemów leśnych na skutki antropopresji, istotne jest wprowadzanie takich rozwiązań dotyczących lokalizacji różnych elementów zagospodarowania, które w niewielkim stopniu ingerując w środowisko lasu, będą zapewniały aktywne wykorzystanie jego powierzchni przez turystów i rekreantów. Służy temu Program Aktywne Udostępnienie Lasu, który powstał w 2012 r. Celem programu AUL jest udostępnienie obszarów leśnych poprzez rozwój odpowiednio zaprojektowanej infrastruktury, jej standaryzację oraz zapewnienie bezpieczeństwa gościom.

Tab.1. Obiekty bazy noclegowej na obszarach leśnych Lasów Państwowych Pomorza Środkowego

Powiat	Obiekty edukacyjne i muzealne	Ośrodki wypoczynkowe	Miejsca biwakowania	Kwatery myśliwskie	Pokoje gościnne
białogardzki			1		
bytowski			6	1	
człuchowski				1	
drawski	2	2	16	2	1
kołobrzeski			2		
koszaliński		2	2	3	2
sławiński	1		1		
słupski	4	1	4	1	
świdwiński					
szczecinecki	1		8		
Koszalin					
Słupsk					
Ogółem	8	5	33	6	3

źródło: opracowanie własne na podstawie analizy zasobów witryny www.czaswlas.pl

Podstawowym elementem zagospodarowania turystyczne są obiekty bazy noclegowej. W Lasach Państwowych w Polsce znajduje się ogółem 522 obiektów noclegowych. Dominują obiekty infrastruktury sezonowej jakimi są miejsca biwakowania, łącznie 315 obiektów. Oprócz nich znajdują się pokoje gościnne, kwatery myśliwskie oraz ośrodki wypoczynkowe. Na terenie Lasów Państwowych Pomorza Środkowego znajduje się ogółem 55 obiektów noclegowych (tab.1). Najwięcej jest miejsc przeznaczonych do biwakowania-33. Ponadto znajduje się 8 obiektów edukacyjnych i muzealnych, 6 kwater myśliwskich, 5 ośrodków wypoczynkowych oraz 3 zespoły pokoi gościnnych. Najwięcej miejsc noclegowych znajduje się w Lasach Państwowych powiatu drawskiego: 33 obiekty (z tego 16 miejsc biwakowania), słupskiego-10, koszalińskiego -9 oraz bytowskiego-7.

Obszary leśne charakteryzują się znaczącym potencjałem walorów dla różnych form ruchu turystycznego i rekreacji. Z punktu widzenia zagospodarowania lasy są najbardziej predystynowane do uprawiania turystyki pieszej związanej z penetracją szlaków turystycznych. Według Raportu o stanie Lasów w 2014 roku, na obszarach leśnych znajduje się około 20000 km szlaków turystycznych (Raport o stanie Lasów w 2014 roku). Z tą formą zagospodarowania wiąże się również możliwość uprawiania nordic walkingu. Głównym elementem zagospodarowania dla turystyki pieszej i nordic walkingu są ścieżki dydaktyczne oraz szlaki turystyczne- piesze. W Lasach Państwowych najwięcej jest pieszych szlaków i ścieżek rowerowych- prawie 4,5tys. o łącznej długości 58,5tys km. W obrębie Pomorza Środkowego znajdują się 93 szlaki piesze o długości 1288 km i 124 ścieżki rowerowe o długości 2123 km. Ścieżki te zostały stworzone przy współpracy Lasów Państwowych, PTTK oraz samorządów. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe wytyczyło 17 ścieżek pieszych o długości 84 km oraz 11 ścieżek rowerowych o długości 150km. Pewną nową interesującą formą sylwaturystyki rozwijającą się w powiązaniu z siecią ścieżek przyrodniczych, szlaków i tras turystycznych, jest geocaching. W całej Polsce znajduje się 27,3 tys. skrytek. Lasy Państwowe aktywnie współuczestniczą z PTTK w organizacji tej formy sylwaturystyki na terenach leśnych. Dość specyficzną formą sylwaturystyki jest turystyka konna. Dla jej potrzeb wytyczono w Polsce ponad 7 tys. kilometrów tras konnych, z których blisko 3,5 tys. kilometrów jest wytyczono na obszarach leśnych (Zajączkowski 2010).

Ważną formą rekreacji zarówno dla turystów jak i ludności zamieszkującej okolice terenów leśnych jest zbieranie owoców runa leśnego, w tym zwłaszcza grzybów.

Istotnym elementem zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego są obiekty charakterze powierzchniowym i kubaturowym: wiaty edukacyjne, polany piknikowe, parkingi leśne, plaże. Są to elementy o charakterze przestrzennym, zlokalizowane w miejscach

o wybitnych walorach, zabezpieczone przed nadmierną degradacją. Polany piknikowe są to miejsca wyznaczone do spędzania wolnego czasu zwykle w sposób bierny oraz spożywania posiłków „na świeżym powietrzu”. Według witryny www.czaswals.pl na obszarach Lasów Państwowych Pomorza środkowego znajduje się ogółem 79 wyznaczonych miejsc na ognisko. Zdecydowanie najwięcej takich miejsc jest w powiatach bytowskim-20, drawskim-17 oraz słupskim i szczecineckim- po 12.

Istotnym elementem zagospodarowania terenów leśnych z punktu widzenia potrzeb, przede wszystkim rekreacji są kąpieliska. Tereny Pomorza Środkowego ze względu na bogactwo rzeźby polodowcowej charakteryzują się wyjątkowo wysoką jeziornością na tle innych regionów kraju. Wiele z jezior Pomorza Środkowego znajduje się na obszarach administrowanych przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe. Na obszarze administrowanym przez Lasy Państwowe na Pomorzu Środkowym znajduje się łącznie 17 kąpielisk, z tego 5 w powiecie szczecineckim, po 3 w powiatach koszalińskim, słupskim i sławieńskim. Ważną rolę w wykorzystaniu akwenów wodnych na obszarach leśnych odgrywają elementy infrastruktury służące uprawianiu sportów wodnych. W tej grupie charakterystycznym elementem są wypożyczalnie kajaków, których w lasach Państwowych Pomorza Środkowego jest 44, w tej liczbie najwięcej w powiatach szczecineckim-11, słupskim-8 oraz bytowskim i drawskim po 6 (tab.2).

Tab.2. Dostępność obiektów i usług umożliwiających uprawianie różnych form ruchu turystycznego w Lasach Państwowych Pomorza Środkowego

Powiat	Wypożyczalnie rowerów	Miejsca uprawiania jazdy konnej	Wypożyczalnie kajaków	Miejsca organizacji polowań	Kąpieliska
białogardzki			1		
bytowski	1	14	6	4	1
człuchowski			3	1	
drawski	1	5	6	1	
kołobrzeski			1		
koszaliński	1	8	2		3
sławieński	3		1		3
słupski	3		8	2	3
świdwiński	1	1	5		
szczecinecki	4	8	11		5
Koszalin		1			1
Słupsk	1	1	1		1
Ogółem	15	38	44	8	17

źródło: opracowanie własne na podstawie analizy zasobów witryny www.czaswlas.pl

Popularną formą udostępniania lasów są również ścieżki i szlaki rowerowe. Na obszarze Lasów Państwowych i w obszarach sąsiadujących znajdują się wypożyczalnie rowerów, które stwarzają możliwość penetracji wytyczonych ścieżek i szlaków rowerowych.

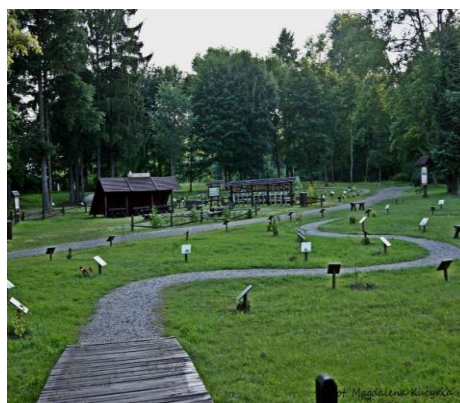
Na badanym obszarze stwierdzono 15 wypożyczalni rowerów, z tego 4 w powiecie szczecineckim, po 3 w powiatach sławieńskim i słupskim.

Z innych elementów infrastruktury liniowej charakterystycznym są szlaki do jazdy konnej. Łączna liczba szlaków do jazdy konnej w Polsce jest określana na 528, o długości 7303 km, z tego na obszarze Pomorza Środkowego jest ich 15, o łącznej długości 205 km. Ogółem w Lasach Państwowych Pomorza Środkowego i w terenie sąsiadującym znajduje się 38 miejsc, w których można uprawiać turystyka konną, z tego najwięcej w powiecie bytowskim-14 oraz koszalińskim i szczecineckim- po 8.

Specyficzną formą ruchu turystycznego z punktu widzenia przydatności turystyczno-rekreacyjnej lasów jest turystyka myśliwska. Obszary północno-zachodniej części Polski są bardzo zasobne w lasy, w tym również w zwierzyńę łowną. Z uwagi jednak na zbyt silną ingerencję turystyki myśliwskiej w funkcjonowanie ekosystemów leśnych nie jest to forma turystyki najbardziej pożądana. Na badanym obszarze Lasów Państwowych Pomorza Środkowego i w jego najbliższym sąsiedztwie znajduje się 8 miejsc, które są związane z organizacją polowań, z tego 4 w powiecie bytowskim, 2 w słupskim a po 1 w powiatach człuchowskim i drawskim.

Jednym z liczniejszych elementów zagospodarowania obszarów leśnych są parkingi i miejsca postoju. Ogółem na podstawie analizy zasobów witryny www.czaswlas.pl stwierdzono w Lasach Państwowych Pomorza Środkowego łącznie 76 miejsc postoju i parkingów leśnych, z tego najwięcej w powiecie bytowskim-20, drawskim-17, słupskim i szczecineckim po 12.

Bardzo istotną rolę z punktu widzenia funkcji edukacyjnej i turystyczno-rekreacyjnej spełniają w lasach ścieżki edukacyjne. Ogółem w Lasach Państwowych Pomorza Środkowego znajduje się 60 ścieżek edukacyjnych. Najwięcej, po 12 znajduje się w powiatach bytowskim, drawskim, oraz słupskim- po 12 i w powiecie szczecineckim -9. Przykładami tego typu obiektów są ścieżka edukacyjno-przyrodnicza w Bornym Sulinowie (ryc.3), leśna ścieżka dydaktyczna „Orzechowska wydma” w Orzechowie Morskim k. Ustki, ścieżka edukacyjna Nadleśnictwa Damnica, ścieżka edukacyjna „Wysoka Góra” k. Pękanina oraz ścieżka edukacyjna „Torfowisko Karsibór” k. Karsiboru.

Rys. 3. Ścieżka edukacyjno-przyrodnicza w Bornym Sulinowie
źródło: fotografia własna z dnia 14.07.2015r

Wśród pozostałych elementów zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Lasów Państwowych są: punkty widokowe, sezonowe obiekty małej gastronomii, obiekty małej architektury oraz wszelkie inne urządzenia rekreacyjne takie jak ławki, wiaty leśne, punkty i wieże widokowe. Przykładami mogą być tu wieża widokowa k. Gaworkowa na wzniesieniu Wola Góra, wieża obserwacyjno-widokowa w Sporem, „Leśna Wiata Edukacyjna” k. Świerczyna. Najwięcej elementów zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego na obszarze Lasów Państwowych Pomorza Środkowego znajduje się w powiatach szczecineckim-36, bytowskim-33, drawskim-32 oraz koszalińskim i słupskim - po 21. Najmniej elementów szeroko pojętej infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej znajduje się w Lasach Państwowych powiatów białogardzkiego, kołobrzeskiego oraz grodzkich Słupska i Koszalina

Podsumowanie

Lasy Państwowe Pomorza Środkowego stanowią jeden z większych kompleksów leśnych w Polsce. Obok swojej funkcji ekologicznej, produkcyjnej, retencyjnej oraz klimatotwórczej spełniają również funkcje turystyczno-rekreacyjne. Potwierdzeniem tego jest duża liczba elementów zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego na ich terenie. Wśród nich najistotniejszą rolę odgrywają elementy infrastruktury liniowej- szlaki turystyczne- piesze, rowerowe, konne, ścieżki edukacyjne, parkingi leśne i miejsca postoju. Ważnym elementem są również obiekty bazy noclegowej, wśród których najwięcej jest miejsc biwakowania. Jakość wypoczynku oraz urozmaicenie dla wszystkich uprawiających sylwaturytkę podnoszą liczne elementy zagospodarowania służące uprawianiu na terenach leśnych rekreacji oraz różnych form turystyki kwalifikowanej. Do najistotniejszych należą miejsca na ognisko, kąpieliska, wypożyczalnie rowerów, wypożyczalnie kajaków oraz miejsca organizacji polowań.

Analiza zagospodarowania Lasów Państwowych Pomorza Środkowego wskazuje na jego nierównomierne rozmieszczenie. Ogółem najlepiej zagospodarowane z punktu widzenia szeroko rozumianej rekreacji oraz sylwaturystyki są obszary Lasów Państwowych powiatów szczecineckiego, bytowskiego, drawskiego oraz słupskiego i koszalińskiego, najmniej powiatów białogardzkiego, kołobrzckiego oraz grodzkich Słupska i Koszalina.

Bibliografia

1. Dzięciołowski R. 2003. Turystyka myśliwska i jej wpływ na łowiectwo, *Sylwan* 10: 66–73.
2. Dzięciołowski R. 2013. Myślistwo rekreacyjne, *Sylwan* 157 (1): 71–79.
3. Falencka Jabłońska M. 2012. Walory przyrodnicze polskich lasów i ich uzdrowiskowo turystyczne wykorzystanie, *Inżynieria Ekologiczna* 30: 60–69.
4. Głowacki S. 2006. Znaczenie gospodarcze i rekreacyjne dolnych warstw lasu. *Leśne Prace Badawcze* 3: 99114.
5. Gołoś P. 2013. Wybrane aspekty rekreacyjnej funkcji lasu w opinii użytkowników, *Leśne Prace Badawcze* 74 (3): 257–272.
6. Graja-Zwolińska, S. i Spychała, A. (2011). Sylwaturystyka w świadomości potencjalnych kreatorów ruchu turystycznego. *Studia i Materiały CEPL w Rogowie*(28), strony 227-231.
7. Janeczko E., Woźnicka M. 2009. Zagospodarowanie rekreacyjne lasów Warszawy w kontekście potrzeb i oczekiwań mieszkańców stolicy. *Studia i Materiały CEPL w Rogowie* 4(23): 131–139.
8. Janeczko, E. i Mandziuk, A. 2011., Walory turystyczne a atrakcyjność turystyczna obszarów leśnych. *Studia i Materiały CEPL w Rogowie*(28), strony 96-100.
9. Janusz A., Piszczek M. 2012. Udostępnianie lasów dla potrzeb turystyki i rekreacji na obszarze Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krakowie. *Studia i Materiały CEPL w Rogowie* 14, 3 (32): 52-60.
10. Kikulski J. 2006. Przydatność wybranych obszarów leśnych Bolimowskiego Parku Krajobrazowego do turystyki i rekreacji. *Sylwan* 6, 40-49.
11. Kikulski J. 2009. Turystyczno-rekreacyjne funkcje lasów w Polsce—obraz społecznych potrzeb w zakresie przepływu informacji. *Sylwan* 1: 62–72.
12. Kikulski, J. 2011., Aspekty udostępniania lasów do celów rekreacyjnych. *Studia i Materiały CEPL w Rogowie*, strony 288-292.
13. Kikulski J., Pieńkos K., 2005. Przystosowanie lasów Polski dla potrzeb turystyki i rekreacji w świetle Leśnego Przewodnika Turystycznego, *Turystyka i rekreacja*, Tom I/2005, s. 61-66
14. Koziół, L. i Muszyński, Z. 2009., Atrakcyjność rewirów leśnych jako obszarów recepcji turystycznej. *Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie*, 2, strony 317-329.
15. Krzymowska- Kostrowiska A., 1997, *Geoekologia turystyki i wypoczynku*, PWN, Warszawa
16. Laurów Z. 2006. Niewykorzystane walory turystyczne polskich lasów. *Stud. i Mat. CEPL, Rogów* 3 (13): 121129.
17. Myga-Piątek U., Jankowski G., 2009. Wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze i krajobraz kulturowy – analiza wybranych przykładów obszarów górskich. *Problemy Ekologii Krajobrazu*, T. XXV. 27-38.
18. Pigan, M., 2011, *Turystyka na obszarach leśnych - możliwości, problemy i ogarniczenia. Turystyka w lasach i na obszarach przyrodniczo cennych* (3 (28)), strony 13-18.
19. Praca zbiorowa, opracowanie redakcyjne J. Zagórski. *Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Szczecinku*. Bydgoszcz: Atlas.

20. Raport z działalności edukacyjnej Lasów Państwowych 2015, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych w Warszawie, Warszawa
21. Raport o stanie lasów w Polsce w 2014. Warszawa: Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe.
22. Referowska - Chodak E. 2010. Turystyka i rekreacja w lasach na obszarach Natura 2000 – aspekty przyrodnicze. Sylwan 154 (12): 828–836.